

J. P. TRAP

KONGERIGET
DANMARK

FJERDE OMARBEJDEDE UDGAVE

PAA GRUNDLAG AF DEN AF H. WEITEMEYER UDGIVNE 3. UDGAVE
OG UNDER MEDVIRKNING AF VIDENSKABSMÆND, FAGFOLK OG
STEDLIGE MEDDELERE FRA ALLE LANDETS EGNE

UDGIVET AF

GUNNAR KNUDSEN

IV. BIND

MARIBO AMT · ODENSE AMT
SVENBORG AMT

KØBENHAVN 1923
G. E. C. GADS FORLAG
(FREDERIK GAD)

	Pag.		Pag.
Verninge (egen Komm.)	409	Vævlunge [Veflinge] (egen Komm.)	506
Viby (egen Komm.)	454	Ørslev (Føns-Ørslev Komm.)	546
Vigslev [Vigerslev] (egen Komm.)	510	Ørsted (egen Komm.)	568
Vissenbjærg (egen Komm.)	414	Østrup (egen Komm.)	470

SVENBORG AMT 587—884

Langeland 838

Taaasing 701

Ærø 873

Købstæder: Faaborg p. 611 — Marstal p. 668 — Nyborg p. 624 — Rudkøbing p. 649 — Svenborg [Svendborg] p. 592 — Ærøskøbing p. 660.

Herreder: Gudme p. 772 — Langelands Sønder-Hrd. p. 859 — Langelands Nørre-Hrd. p. 840 — Sallinge p. 712 — Sunds p. 674 — Vindinge p. 805 — Ærø Hrd. p. 873.

Sogne (og Landkommuner):

	Pag.		Pag.
Aaby, se Vester-Aaby.		Hellerup (Søllinge-Hellerup Komm.)	834
Aarslev (egen Komm.)	837	Herrested (egen Komm.)	830
Aastrup (egen Komm.)	719	Herringe (egen Komm.)	733
Allested (Allested-Vejle Komm.)	739	Hesselager (egen Komm.)	789
Avernakø (egen Komm.)	770	Hillerslev (egen Komm.)	750
Avnslev (Avnslev-Bovense Komm.)	807	Hjulby (egen Komm.)	806
Bjærgby [Bjerreby] (egen Komm.)	707	Horne (egen Komm.)	764
Bovense (Avnslev-Bovense Komm.)	810	Hostrup [Haastrup] (Jorløse-Hostrup Komm.)	759
Brahe-Trolleborg (egen Komm.)	726	Hov (Snøde-Stoense-Hov Komm.)	857
Bregninge (egen Komm.) Taaasing	702	Humble [Humble] (egen Komm.)	864
Bregninge (egen Komm.) Ærø	878	Hunstrup [Hundstrup] (egen Komm.)	725
Broby, se Nørre- og Sønder-Broby.		Hæsinge, se Øster- og Vester-Hæsinge.	
Brudager (Gudme-Brudager Komm.)	801	Højrup, se Sønder-Højrup.	
Bøstrup (egen Komm.)	851	Jorløse [Jordløse] (Jorløse-Hostrup Komm.)	756
Diernæs [Diernisse] (egen Komm.)	714	Kirkeby (Ollerup-Kirkeby Komm.)	689
Drejø (egen Komm.)	709	Krarup (egen Komm.)	732
Egense (egen Komm.)	683	Kullerup (Kullerup-Revs-Vindinge Komm.)	816
Ellested (Gislev-Ellested Komm.)	828	Kværndrup (egen Komm.)	694
Ellinge (Skellerup-Ellinge Komm.)	815	Landet (egen Komm.)	706
Espe (egen Komm.)	736	Langaa (Langaa-Øksendrup Komm.)	786
Faaborg Købstads Landdistrikt (egen Komm.)	713	Lindelse (egen Komm.)	862
Fløstrup [Flødstrup] (Fløstrup-Ullerslev Komm.)	810	Longelse (Longelse-Fuglsbølle Komm.)	859
Fodslette (Tryggelev-Fodslette Komm.)	869	Lunde (egen Komm.)	693
Frørup (egen Komm.)	824	Lyø (egen Komm.)	769
Fuglsbølle (Longelse-Fuglsbølle Komm.)	861	Magleby (egen Komm.)	871
Gestelev (egen Komm.)	735	Marstal Landsogn (egen Komm.)	882
Gislev (Gislev-Ellested Komm.)	780	Nørre-Broby (egen Komm.)	742
Gudbjærg (egen Komm.)	802	Ollerup (Ollerup-Kirkeby Komm.)	687
Gudme (Gudme-Brudager Komm.)	797	Ore [Oure] (Ore-Vejstrup Komm.)	793
Haastrup, se Hostrup.		Revs-Vindinge [Refsvindinge] (Kullerup-Revs-Vindinge Komm.)	818
Heden (egen Komm.)	739		

	Pag.		Pag.
Ringe (egen Komm.).....	773	Sønder-Højrup (egen Komm.).....	836
Rise (egen Komm.).....	880	Sørup (Skt. Jørgens-Sørup Komm.)...	682
Ryslinge (egen Komm.).....	777	Tranderup (egen Komm.)	879
Sandholts-Lyndelse (Vester-Hæsinge-		Tranekær (Tranekær-Tullebølle Komm.)	846
Sandholts-Lyndelse Komm.).....	754	Tryggelev (Tryggelev-Fodslette Komm.)	867
Simmerbølle (egen Komm.)	843	Tullebølle (Tranekær-Tullebølle Komm.)	844
Skaarup (egen Komm.).....	675	Turø (egen Komm.).....	698
Skellerup (Skellerup-Ellinge Komm.)..	814	Tved (egen Komm.)	678
Skerninge, se Vester- og Øster-Sker-		Ulbølle (egen Komm.)	723
ninge.		Ullerslev (Fløstrup-Ullerslev Komm.)..	813
Skrøvelev [Skrøbelev] (egen Komm.)..	841	Vantinge (egen Komm.)	738
Skt. Jørgens (Skt. Jørgens-Sørup		Vejlev (Allested-Vejlev Komm.).....	740
Komm.)	681	Vejstrup (Ore-Vejstrup Komm.)	795
Snøde (Snøde-Stoense-Hov Komm.)...	854	Vester-Aaby (egen Komm.)	717
Stenstrup (egen Komm.).....	690	Vester-Hæsinge (Vester-Hæsinge-Sand-	
Stoense (Snøde-Stoense-Hov Komm.)..	856	holts-Lyndelse Komm.).....	753
Strynø (egen Komm.)	711	Vester-Skerninge (egen Komm.)	722
Svanninge (egen Komm.)	761	Vindinge (egen Komm.)	819
Svindinge (egen Komm.)	782	Øksendrup (Langaa-Øksendrup Komm.)	788
Søby (egen Komm.)	875	Ørbæk (egen Komm.).....	826
Søllinge (Søllinge-Hellerup Komm.)...	833	Øster-Hæsinge (egen Komm.).....	747
Sønder-Brobj (egen Komm.).....	744	Øster-Skerninge (egen Komm.).....	686
Forkortelser			884

sørges af Postdampskibe; 1883 aabnedes Dampfærgeforbindelsen. Jærnbaneanlæggene medførte en kolossal Stigning i Trafikken, ligesom de ogsaa i nogen Grad udvidede Byens Opland; Havnen er blevet stærkt udvidet og er en af de bedste paa Fyn, men hidtil har Handel og Skibsfart næppe opnaaet de forventede Fordele heraf; Konkurrencen med Odense har været følelig. Dog er Byen 1914 blevet en Slags Stapelstad for den danske Petroleumshandel, hvilket antages at ville medføre store Fordele. Anlægget af det store Statsfængsel har yderligere forøget det store Tal af bosatte Statsfunktionærer, der i nogen Grad præger Byen, og Turistbesøget er i de senere Aar blevet af Betydning („Nyborg Strand“).

Byen har haft en Latinskole, der efter et ganske upaalideligt Sagn er opr. af Dronn. Margrethe 1410; den havde Lokale i en Bygning tæt N. for Kirken. Efter Reformationen blev den ifl. kgl. Befaling af 1555 udvidet og ombygget (1554 hedder det, at Skolen ikke længere kunde rumme Peblingene); 1642 blev den sammenbygget med det tæt N. for Kirken staaende Klokketaarn. Bygningen blev benyttet af Skolen indtil 1809, da denne fik en ny Bygning paa Hj. af Konge- og Slotsgade (den gl. Bygn. ved Kirken solgtes 1815 og blev af Kirkeinspektionen, der havde købt den, nedrevet ved Kirkens sidste Restauration 1870-71 tilligemed Klokketaarnet og et Sprøjtehus, for at Kirken kunde komme til at ligge friere). Latinskolen nedlagdes ^{30/9} 1839 (ifl. kgl. Reskr. af ^{28/9} 1838), hvorefter Bygningen overdroges Kommunen til Realskole; sen. var her Kommuneskole og Kaserne. — Se om Skolen A. F. Mülertz, Hist. Efterretn. om N. latinske Skole, i Skolens Progr. 1821-23.

I Nyborg er Billedhuggeren, Prof. C. Aarsleff født ^{14/8} 1852.

Paa *Avernakke* havde Erik Emune en Gaard (el. Hus); hertil havde han bragt en Mængde Gods, han var kommet i Besiddelse af ved at udplyndre sin Broder Harald Kesjas Ejendomme; som Følge heraf blev han overfaldet og fordrevet af sidstnævnte, og Gaarden paa Avernakke blev afbrændt.

Litt.: Nyborg Stadtz Speyel og Policey Ordning (Hsk. fra Beg. af 17. Aarh., indeh. Afskrifter af Bestemmelser vedr. N., i Nyborg Byarkiv). — Beskr. over N., i Odense Adresse Contoirs Efterretninger 1776 Nr. 25-30. — Fr. Crone, Oplysn. angaaende N. Kjøbstads, Fæstnings, Lehns og Slots Fortid, i „Fyns Stiftstidende“ 1883, Nr. 123, 124 og 126, og i „Nyborg Dagblad“ 1883, Nr. 1, 9, 21, 42, 50 og 76; af s. Forf. 3 Bd. haandskrevne Saml. til Byens Hist. m. m., fra 1887, i Nyborg Byarkiv. — O. Stagge-meier, Jordebog for N. Købstad, 2 Bd., 1891-93. — H. Fr. Rørdam, Tysk Gudstjeneste i Odense og N., i Kirkehist. Saml. 3. R. V p. 159 flg., s. Forf., Kirkel. Forh. i N. i Aarene 1736-37, sst. 5. R. I p. 55 flg. og p. 316 flg. — N. og Omegn, ill. Rejsehaand-bog. Kbh. og Nyborg 1900. — Ernst Petersen, Bogen om N., Nyborg 1910; 2. Udg. 1918. — Danske Byer og deres Mænd XXI, Aarhus 1917. — N. Handelsstandsforening 1872-23. Aug.-1922, Nyborg 1922.

Rudkøbing.

1608

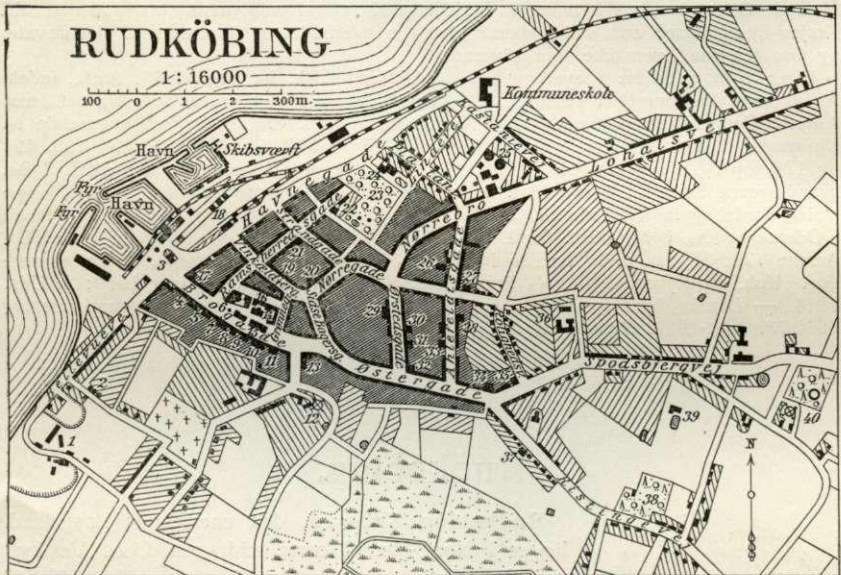
Rudkøbing Købstad, den eneste paa Langeland, ligger i Nørre-Herred omt. midt paa Øens Vestkyst ved Store-Bælt lige over for Taasing under $54^{\circ} 56' 13''$ n. Br. og under $1^{\circ} 52' 0''$ v. L. for Kbh. — $10^{\circ} 42' 40''$ ø. L. for Grw. — (beregnet for Kirketaarnets Spids). Uden for Rudkøbing ligger Øen *Siø* med de mindre Øer *Store-* og *Lille-Fugleø*. Byen ligger paa et temmelig fladt Terræn; paa Torvet er der 11 m, ved Kirkens Sydvesthjørne 9,8 m; ved Byens Vestside er der 11,6 m, ved Østsiden 6,3 m. Byens største Udstrækning fra V. til Ø. er c. 800 m, fra N. til S. c. 600 m.

Hovedaaren gaar fra Havnen mod SØ. gennem Brogade over Gaasetorvet og Torvet og fortsættes i Østergade, der spalter sig i Landevejene til Spodsbjærg og

Humle, fra Østergade fører mod N. Ørstedsgade, der forener sig med Nørregade, som mod Ø. fører til Landevejen til Lohals; Kvarteret ved Havnen er af temmelig ny Oprindelse, og Byen har udvidet sig noget mod N. og Ø. i de senere Aar, og der er anlagt 5 nye Villaveje. Den ældre By bestaar for en stor Del af Huse i eet Stokværk, og mange af disse hidrører fra 18. Aarh.

Byen har 20 Gader og Stræder og 2 Torve. Købstadsgrunden med tilhørende Markjorder udgør 294 ha, og der var $\frac{1}{2}$ 1921 823 Huse. Af Arealet var i 1919 133 ha besaaede, 4 Brak, 64 Grønfoder og Græsning, 30 Haver o. l., 3 Skov, 45 bebygget Grund, Veje o. l. Det saml. Hartk. var 1905 61 Td. Der fandtes 23 Jordbrug i den egl. Købstad med 24 Td., 340 Jordbrug med Bygninger paa Markjorderne (Ejendomme i Hartkornsansættelse) med 27 Td. Hk. Paa Markjorderne ligger *Kohave*, Huse, *Hinemølle*, *Langelands Folkehøjskole* m. m.

Bygningernes saml. Brandforsikringssum var $\frac{31}{3}$ 1922 17,853,211 Kr. Ved Vurderingen til Ejendomsskyld 1920 udgjorde den samlede Vurderingssum 14,960,000 Kr., deraf Jordværdien 3,712,000 Kr.

Efter Generalstabens Revision 1921.

1 Kalk- og Teglværk	15 Raad-Dom- og Arresthus	28 Teknisk Skole
2 Petroleumsbeholdere	16 Enkemanden Schmiedts Legaters	29 Stiftelse af 25 Juli 1851
3 Tidkammer	Friboliger	30 Langelands Sparekasse
4 Telegraf- og Telefonstation	17 Hotel „Rudkøbing“	31 Langelands Bank
5 Apotek	18 Banegaard	32 Handels- og Landbrugsbank
6 H. C. Ørstedts Statue	19 Den Meliske Stiftelse	33 Politimesterbolig
7 Hotel „Royal“	20 I. K. Winthers Stiftelse	34 Altholds- og Højskolehjem
8 Posthus	21 Fattiggård	35 Baptistkapel „Ebenezer“
9 Dommerkontor	22 Asyl	36 Amtets og Byens Syge- og Epidemisygehus
10 Hotel „Langeland“	23 Ørstedsparken	37 Langelands Museum
11 Langelandske Bønderstands Sparek.	24 Pavillon og Borgerforening	38 Galgebakke
12 Bymølle	25 Gas- og Elektricitetsværk	39 Vandværk
13 Præstegaard	26 Missionshus „Bethesda“	40 Hinemølle
14 Gladske Legatboliger	27 Sct. Peders Kirke (Metodist)	

Af offentlige og andre **Bygninger** samt **Institutioner** nævnes:

Kirken, ved Kirkepladsen mellem Brogade og Smedegade, bestaar af Langhus (Skib og Kor ud i eet), Korsfløj mod N., over hvis nordvestl. Hjørne er opført et aneligt Taarn, og Sakristi ved Korets Nordside. Den ældste Del, Langhuset, er en sentromansk Murstensbygning med en mere eller mindre høj Kampestensfod

(nogle Steder naar Granitten indtil 2-4 m). Oprindelig har Bygningen haft fladt Bjælkeloft og været uden noget i det Ydre fremtrædende Kor, hvorimod der findes Spor af, at den indvendig ved en Tværmur har været delt i en større vestl. Del for Menigheden og en mindre østl. Del for Gejstligheden. Skibets Langmure har haft smaa, rundbuede Vinduer, og i Østgavlen har der siddet tre sammenkoblede Vinduer, der ligeledes afsluttedes med Rundbuer. Paa Skibets Nordmur skimtes en tilmuret, oprindl. Dør med halvrund Afslutning. Østgavlen har oprindelige Kamtakker og 3 rundbuede Blindinger; Vestgavlen har ligeledes Kamtakker, men Blindingerne er horisontale Trappefriser. Kirkens oprindl. Hovedgesims er for største Delen bevaret. I sent-

Rudkøbing Kirke.

gotisk Tid er der blevet indbygg. 5 Krydshvælv, af hvilke dog kun de to østl. i den Del, der benyttes som Kor, er bevarede, medens de 3 vestl. i Slutn. af 18. Aarh. blev erstattede med en fladbuget, pudset Tøndehvælving. Omtr. samtidig med Hvælvingerne tilbyggedes Korsfløjen, som vistnok oprindl. har været overhvalvet, men nu har fladt, gibset Loft, og det lille, overhvalvede Sakristi med takket Gavl; dets Østmur er i Flugt med Østgavlen. Taarnet, der er opført 1629, ender i 4 Renæssancegavle, mellem hvilke der hæver sig et ottekantet, spaantækket Spir, 32,6 m; over en lille Dør i Taarnets Vestmur sidder en Sten, hvorpaa Byfoged Claus Bertelsens Navn og Beretning om, at Taarnet med Spiret er restaureret 1699. Kirken blev 1835 underkastet en til Dels meget uheldig Restauration, ved hvilken Lejlighed et Vaabenhus mod S. nedbrødes; ligeledes fjærnedes

vistnok den Gang en muret Begravelse, der laa mellem den nordl. Korsfløj og Sakristiet, og som var opf. af Cl. Bertelsen. Paa Grund af Korhælvvingernes delvise Nedstyrtning 1896 blev den atter restaureret (indviet ^{20/12} 1896) under Ledelse af Arkitekt H. F. J. Estrup, hvorved den saa vidt muligt er ført tilbage til sin oprindelige Stil. Korhælvvingerne genopførtes, Murene blev baade ud- og indvendig rensede og staar nu med Teglenes røde Farve, Vinduerne i Korgavlens, der var blevet tilmurede, blev atter aabnede, ligeledes det rundbuede Vindue paa Korets Sydside (i Hovedskibet aabnedes de ikke paa Grund af Lysvirkningen), og Taarngavlene, der var blevet ændrede 1835, fik deres oprindelige Stil (Restaurationen kostede 24,000 Kr., hvoraf Staten ydede Halvdelen). Den gl. Altertavle fra

Rudkøbing Kirkes Indre.

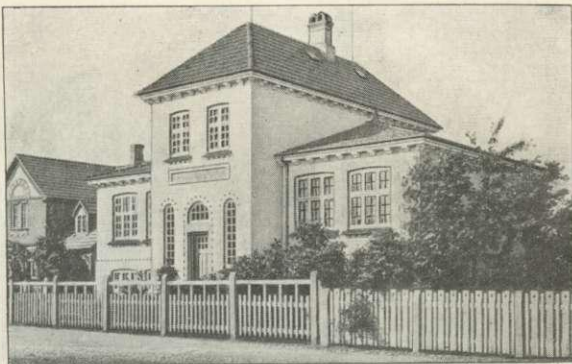
1612 i Renæssancestil med et 1838 malet Billede af H. Eddelien (Christus med Disciplene i Emaus), skænket af Prins Christian (VIII), blev 1904 erstattet med et Alterbord med Krucifiks (Eddeliens Maleri hænger i Skibet). Alterstager fra 1585. Snedkret Prædikestol i Renæssancestil fra 1608; Døbefont, fra 1812. Orgel fra 1864, forfærdiget af Orgelbygger Demant, Odense. I Kirken hænger 4 Malmlysekroner, hvoraf en er skænket 1623 af Peder Thomassøn og Hustru og en anden 1729 af Laurids Kjeldsens efterladte Hustru og Børn, samt to Skibe. Paa Skibets Sydmur et Epitafium, sat af Byfoged Claus Bertelsen († 1715) og Hustru, fra 1698, og et andet med oliemalet Billede fra Midten af 17. Aarh., men uden Indskr. og Aarstal, over en Præst. Paa Korets Nordvæg fandtes 1895 nogle ubetydelige Rester af Kalkmalerier. Den største Klokke, „Stormklokken“, med Minuskelindskrift, men uden Aarst., er fra den senere Middelalder (Uldall, Kirkeklokker p. 73). Ved Restaurationen 1835 blev mange Ligsten borttaget fra Kirkegulvet og Kirkegaarden, ligesom en Del Epitafier blev solgte. I en muret Begravelse ved Koret har ligget begravet Generalmajor Hans Jørgensen Samsøe, † i Rudkøb. 1739; en Fane med Indskrift hængte længe i Kirken til Minde om ham (se Personalthist. Tidsskr. 3. R. II p. 208 flg.). Ved Kirkens Hovedindgangsdør

ligger Brudstykker af to Ligsten, hvoraf den ene over Tommes Feddersen, † 1680. (Se J. B. Løfflers Indberetn. til Nationalmus. 1876).

Kirkegaarden omkr. Kirken blev nedlagt 1812 og planeret. Paa den nye Kirkegaard, c. 1,4 ha, mod SV. uden for Byen, fra hvilken der er en smuk Udsigt over Vandet, staar en Granitmindestøtte for 12 Soldater, der døde paa Lasarettet i R. 1864. Paa Kirkegaarden er rejst et Mindesmærke (Sandstensstøtte) for Præsten C. L. Steen, † 1877.

Ved Kirken, der er selvejende, er ansat en Sognepræst. Kirken ejede $\frac{81}{8}$ 1922 13,162 Kr.; dens Gæld var 19,602 Kr.

Metodistkirken **Skt. Peders Kirke**, Reberbanen, er opf. 1896 (indviet $\frac{6}{12}$), Arkt. Jensen, Odense, og er en rød Murstensbygn. bestaaende af overhælvvet Skib og Taarn; sammenbygget med Kirken en Bolig for Kirkebetjenten. — Baptistkapellet **Ebeneser**, ved Østerport, er opf. 1892; Bygningen bærer et lille Taarn. — **Missionshuset „Bethesda“**, Ahlefeldtsgade, er opført 1909, Arkt. P. Baumann. — **Kristelig Forening for unge**

Langelands Museum.

Mænd har sin egen Bygning, opført 1915, Arkitekt Ludvig Andersen.

Raad-, Ting- og Arresthuset, ved Torvet, er opf. eller ombygget 1845 i to Stokv. af Grundmur efter Tegn. af Bygningsinsp. J. H. Koch (det ældre Raadhus, der laa paa samme Plads, var en 1659 opført Bindingsværksbygning, ombygg. 1791). Ved Opførelsen 1845 betalte Langelands Herreder og Strynø c. 3404 Rd.; de aarl. Udgifter betales med $\frac{7}{10}$ af Amtet og $\frac{3}{10}$ af Byen. Bygningen indeholder bl. a. Retslokale, Byraadssal, Borgmesterkontor, Kæmner- og Politikontorer. Et særligt Arresthus er opf. 1882 bag ved Raadhuset ud til Brogade efter Tegn. af Arkt. C. Lendorf; det har Plads til 11 Arrestanter, og Arrestforvareren har Bolig her. Paa Raadhusets Façade er der i en Niche anbragt en Bronzebuste af Fr. VII, afsløret $\frac{6}{10}$ 1867.

Det kommunale Skolevæsen, der fra 1913 udgør en Enhedsskole, bestaaende af Grundskole, Borgerskole og Mellem- og Realskole, disponerer over 2 Bygninger: 1) **Kommuneskolen**, beliggende NØ. for Byen paa Markjorderne, opf. 1920-21, Arkt. Ludv. Andersen, indeholder 16 Klassevær., 2 Naturfagsklasser, Tegnesal, Gymnastiksal, Kontor samt Lærer- og Lægeværelse. I denne Bygning rummes Grundskolen samt Mellem- og Realskolen, i alt 19 Kl. med 495 Elever. 2) **Borgerskolen**, paa Kirkepladsen, en 2 Stokv. høj Bygn. af Grundmur, opf. 1835, udv. 1846, restaur. 1922, med 6 alm. Klassevær., 1 Naturfagskl., Sløjdsal, Gymnastiksal, Kontor og Lærerværelse. Her rummes Borgerskolen, 6 Klasser med 164 Elever. — Ved det kommunale Skolevæsen er i alt ansat 1 Overlærer, 1 Viceinspektør, 11 Lærere og 7 Lærerinder.

Teknisk Skole, i Ahlefeldtsgade, er opf. 1878 og udvidet 1891 med en ny, 2

Stokv. høj Bygning af røde Sten, Arkt. E. Schwanenflügel; 4 Lærere og 90 Elever. — **Handelsskolen**, der drives som Aftenskole i Vinterhalvaaret, har 3 Lærere og 58 Elever. — **Langelands Folkehøjskole**, paa Markjorderne N. for Byen, er opf. 1907 i Palæstil, 2 Stokv. med høj Kælder, efter Tegn. af Arkt. P. Baumann. Skolen, der toges i Brug ^{10/11} 1907, indstillede i Krigsaarene sin Virksomhed og har siden ligget stille.

Langelands Museum, ved Humlevejen, er opf. 1906, Arkt. P. Baumann, og Bygningen er skænket af Kbm. J. Winther i Rudkøbing. Museet, der er en selvejende Institution, ledes af en selvsupplerende Bestyrelse, og drives med Til-

Apoteket, Gaardsiden.

skud af Amtet, Kommunen, Langelands Sparekasse og Boesgaards Legat. Det indeholder en stor forhistorisk Samling (bl. a. Lindøfundet fra yngre Stenalder, c. 12,000 Stk.) og i øvrigt Samlinger til Belysning af Øens Historie og Kultur. —

Folkebogsamlingen, paa Raadhuset, indeholder c. 4000 Bd. — Der findes Teater i Ørstedspavillonen og i Hotel Royal.

By- og Amtssygehuset, Ø. for Byen ved Spodsbjærgvejen, er opf. 1859 i 1 Stokv. og 1915 udvidet, og har 43 Senge. En Udvidelse med 20 Senge foretages 1922. I 1892 tilføjedes et **Epidemihus**, i 1 Stokv., Arkt. Jensen, Odense; det har 27 Senge. — Byen har en privat Dampbadeanstalt, i Ahlefeldtsgade, opf. 1908, der drives med kommunalt Tilskud og benyttes til Skolebade.

Fattiggaarden, Hj. af Ramsherred og Strandgade, opf. 1846 i 1 Stokv., har 18 Pl. **Fattighuset** har Plads til 8 mindre Familier eller enligt stillede Mænd og Kvinder.

Milde Stiftelser: **Den Mehl'ske Stiftelse**, i Vinkældergade, i 1 Stokv., opr. 1807 af fhv. Konsumtionsskriver Peter Mehl, afgiver Fribl. for 2 fattige, der tillige nyder Renterne af den c. 2000 Kr. store Legatkapital; Stiftelsen bestyres af Sognepræsten, Byfogden og et Byraadsmedlem. **Stiftelsen af 25. Juli 1851**, i Ørstedsgade, i 1 Stokv., er opr. af en Forening og afgiver Fribolig for 12 Medlemmer af Foreningen; af dens c. 5000 Kr. store Kapital nyder trængende Medlemmer Renterne; Stiftelsen bestyres af 9 Personer. **De Gladske Legatboliger**, stift. ved Testam. af 1873 af Skomagermester A. J. H. Glad, † 1883, m. fl., ejer 18,000 Kr., et Hus i Smedegade med 3 og et Hus i Grønnegade med 2 Friboliger for Enker og ugifte Døtre af Haandværkere; Stiftelsen bestyres af Byraadet. **Enkemadam Schmidts Legater**, stift. 1874 af Ane Jacobine, Enke efter Kordegn J. P. Schmidt, ejer 8000 Kr. og et Hus i Smedegade med 2 Friboliger for trængende Enker eller ældre, ugifte Damer; Stiftelsen bestyres af Byraadet og Sognepræsten. **Rudkøbing Asyl for Smaabørn**, i 1 Stokv., ved Ramsherred og Ørstedsparken, stift. af Borg-

mester H. C. Sager, † 1885 (Fundats af s. A.); Asylet, der har Plads til omtr. 40 Børn, bestyres af Sognepræsten, Dommeren og Borgmesteren.

Gasværket, NØ. for Byen ved Vejen til Tranekær, anlagdes 1894 for 116,000 Kr., og udvidedes 1909 for 80,000 Kr. Produktion 19^{21/22} 288,000 m³. — **Elektricitetsværket**, ved Gasværket, anlagdes 1910 for 180,000 Kr. som kommunalt Værk, efter Tegn. af Arkt. P. Baumann og Ingeniør P. A. Pedersen, med 2 Stk. 90 HK. Dieselmotorer, hvortil senere føjedes et 75 HK. Dampanlæg. 1920 er Værket under Navnet „Langelands Elektricitetsværk“ overgaaet til et Interessentskab, bestaaende af Byen med $\frac{1}{3}$ og Oplandet med $\frac{2}{3}$, hvilket sidste repræsenteres ved Andelselskabet „Langelands Elektricitets-selskab“. Samtidig er Værket udvidet med en ny Maskinsal, Arkt. Gundlach Petersen, og Værket har nu 3 Dieselmotorer paa 440, 250 og 90 HK. og forsyner gennem Højspændingsanlæg med 36 Transformatorstationer hele Øen. Der er Jan. 1922 tilsluttet c. 18,000 Lampsteder, 5000 HK. i Motorer, 1200 Lys- og 600 Kraftmaalere. Prod. 19^{20/21} 206,000 KWT. — **Vandværket**, ved Spodsbjærgvejen, er anl. 1907 af Mortensen & Galster, N.-Sundby; Vandet pumpes fra borede Brønde ved Vindmotor med Elektromotor som Hjælpekraft. Dagligt Vandforbrug c. 3-400 m³. — En **Kødkontrolstation** er opf. 1905.

Jærnbanestationen, Havnegade, opf. 1911, Arkt. Helge B. Møller, en monumental Bygn. i 2 Stokv., hvilende paa Pælefundament, har i Stueetagen foruden Ekspeditionslokalerne tillige Kontorer for Hovedadministrationen, og paa 1. Sal Boliger for Driftsbestyreren og Stationsforstanderen (se „Architekten“ ^{12/10} 1912). — **Posthuset**, opf. 1900, ligger i Brogade, ligesom **Telegrafstationen**, der 1902 indrettedes i en 1886 opf. Bygn. — **Toldboden**, i Havnegade, er opf. 1891 efter Tegn. af Bygningsinsp. J. Vilh. Petersen; den er i 1 Stokv. af røde Sten med et lavt Taarn midt paa Façaden.

Af andre Bygninger nævnes: *Dommerkontoret*, Brogade, *Hotel Royal* (tidligere „Skandinavien“), Brogade, *Hotel Langeland*, Torvet, *Afholds- og Højskolehjemmet*, Østergade, *Hotel Rudkøbing*, opf. 1913, Arkt. Fritz Jørgensen (se „Architekten“ ^{15/1} 1916), *Langelands Bank*, Ørstedsgade, opf. 1872, *Langelands Sparekasse*, Ørstedsgade, og *Apoteket*, Brogade, opf. 1856.

Af Mindesmærker nævnes: Paa Gaasetorvet er ^{21/7} 1920 afsløret en Bronze-

H. C. Ørsted's Statue.

statue af *H. C. Ørsted*, en Afstøbning af *H. V. Bissens Ørsted-Statue* i Polyteknisk Lærestalts Gaard, rejst for Bidrag fra *H. C. Ørsted-Komiteen* samt fra langlandske Kommuner og private. I Ørstedsparken en Mindestøtte for Brødrene *H. C.* og *A. S. Ørsted*, en 3 m høj Granitstøtte efter Tegn. af Prof. Chr. Hansen med Indskr., rejst 1879 paa Bekostn. af Borgm. Sager. Sammesteds en Mindestøtte af Granit for *Borgmester Sager*, rejst 1903 (stod oprindl. paa Torvet som Sokkel til Fr. VII's Buste, der sen. blev anbragt i en Niche i Raadhuset; se p. 653). Paa Façaden af Apoteket i Brogade, Brødrene Ørstedes Fødegård, er anbragt en Marmortavle til Minde om dem.

Byen har et Lystanlæg, *Ørstedsparken*, anl. 1884, mod N. i Byen, c. 1,8 ha;

Præstegaarden.

det ejes af Asylet, til hvilket det skænkedes af Borgm. Sager (det var oprindl. hans Have). Umiddelbart op til Anlægget findes *Ørstedspavillon*en, der fra 1911 tilhører Borgerforeningen, som her har opført en stor Sidebygning med Foreningslokaler og Teater. *Fredeskoven* (i Skrøvelev Sogn; tidl. Nørremarksskoven), der 1874 udlagdes til Lystskov af Teglværksejer F. Christensen (for hvem

en Mindestøtte er rejst i Skoven), har fra 1878 Restaurationspavillon; Skoven er i privat Eje.

Gamle Huse. Ikke en eneste Renæssance-Bygning er bevaret i R., der derimod fra det 18. Aarh., især dettes sidste Halvdel, kan fremvise en nogenlunde fyldig Repræsentation ikke blot af jævne, smaaborgerlige Huse, men ogsaa af ret anseelige Gaarde, der i Kraft af visse lokale Ejendommeligheder udgør en særpræget lille Gruppe, der den Dag i Dag bidrager væsentl. til at give Bybilledet Karakter. Den 1760 opførte Præstegaard, den Bayske Gaard, Østergade, Matr. Nr. 130 a, bygget 1782, samt den maleriske Ejendom paa Hj. af Nørre- og Sidsel Bagsgade (Matr. Nr. 177) slutter sig saaledes tæt sammen, alle opførte af glat Bindingsværk i 18. Aarh.'s sidste Halvdel og alle tilstræbende at tillempe dette Materiale efter Barokens Krav, bl. a. ved kraftig Betoning af Façade-Midten. Skønt adskilligt yngre viser den brede, kvistprydede Empiregaard af Grundmur paa Hj. af Nørre- og Strandgade, Matr. Nr. 184 a, umiskendeligt Slægtskab med de ovennævnte Gaarde, og rundt om i Byen vidner smukke Jærnrækværk ved Stentrapperne og pynteligt udskaarne Gadedøre om de gode Byggetraditioner, som fortsattes et Stykke ind i 19. Aarh. (Hugo Matthiessen, Gl. Gader og Gaarde i R., „Architekten“ XIX, 1917).

Indbyggertallet var $\frac{1}{2}$ 1921 4138 (1801: 1141, 1850: 2333, 1901: 3462). Efter Erhverv fordelte Folkemængden i Købstaden 1911 (3766) sig i flg. Grupper: 1399 levede af Haandv. og Industri, 850 af Handel o. l., 318 af Transport, 90 af Landbrug, 5 af Mejeridrift, 149 af Fiskeri, 301 af immateriel Virksomhed, 349 af

Tyendegern. o. l., 166 af egne Midler, 107 væsentligst af offtl. Understøttelse, 32 var uden angivet Erhverv.

Skibsfart. Ved Rudkøbing Toldsted var der ved Udg. af 1920 hjemmehørende 40 Sejlskibe med en saml. Tonnage af 1655, 60 Motorskibe med 1126 og 2 Dampskibe med 158 R.T., samt 232 Baade (under 4 R. T.). I den udenrigske Fart klareredes 1920 for indgaaende 339 Skibe med 6572 Tons Gods, deraf 3 Dampskibe med 634, for udg. 365 Skibe med 2686, deraf 4 Dampskibe med 200; i den indenrigske Fart for indg. 3614 Skibe med 27,412, deraf 2272 Dampskibe med 12,745, for udg. 3615 Skibe med 20,567, deraf 2273 Dampskibe med 12,400 Tons Gods.

Ved Rudkøbing Toldsted indbragte Indførselstolden 19^{20/21} 27,127 Kr.

I Rudkøbing afholdes Marked i Marts, Juni og Nov. med Heste og Kreat. Torvedag hver Tirsdag og Lørdag.

Af Fabrikker og industrielle Anlæg nævnes: Motorfabr.

„Danmark“ (tidl. R. Jærnstøberi og Maskin-

fabr.; grl. 1845, A/S fra 1908, Aktiekap. 36,000 Kr.), Nørrebro Maskinfabr., Hvidtølsbryggeri, Konservesfabr. „Langeland“ (A/S, grl. 1917, Aktiekap. 400,000 Kr.), R. Teglværk (A/S, Aktiekap. 125,000 Kr.), Bindegarnsfabr., Skibsværft (anl. 1913) og flere Bogtrykkerier. Endv. mærkes de store Frøeksportforretninger „Ølandenes Frøkontor“, A/S (opr. 1917, Aktiekap. 60,000 Kr.) og „Langelands Frøavlskompani“, A/S (opr. 1908, Aktiekap. 600,000 Kr.).

I Rudkøbing udgives følgende Aviser: „Langelands Avis“, opr. 1849, „Langelands Folkeblad“, opr. 1905, „Ølandenes Dagblad“, opr. 1879, og „Langelands Social-Demokrat“, opr. 1908 (trykkes i Odense og Svenborg).

Kreaturholdet var ^{15/7} 1921: 118 Heste, 137 Stk. Hornkv. (deraf 104 Køer), 12 Geder, 3 Faar og 136 Svin (1914: 143).

Byens Øvrighed består af en Politimester og en folkevalgt Borgmester. Byraadet består af 9 valgte Medlemmer, indbef. Borgmesteren som Formand.

Finansielle Forhold. Indtægter 19^{18/19} (i 1000 Kr.): 244, deraf Ejendomsskatter 16, personlige Skatter 267, Formue- og Erhvervsindtægter ÷ 48; Udgifter 402, deraf Byens Bestyrelse 11, offtl. Understøttelse 219, Skolevæs. 53, Rets- og Politivæs. 9, Medicinalvæs. 23, Gader, Veje og Kloakker 13, Renter af Gæld 42. Aktiver ^{31/3} 1919: 1051, Gæld: 1026. Skatteproc. udgjorde 19^{21/22} 8,3, Ligningsproc. 8,8.

Fra Østergade.

Kommunens faste Ejendomme: Andel i Raadhuset ($\frac{8}{10}$), Kommuneskolen, Borgerskolen, Fattiggaarden, Fattighuset, Andel i Sygehuset, Gasværket, Vandværket, Andel i Elektricitetsværket, Sprøjtehus, Jordemoderbolig, Kødkontrolbolig med 1 Lejlighed til Udleje, 3 Beboelseshuse med 16 Lejligh., 1 Eksercerplads S. for Byen, 1 Mølledam, 1 Spaserevej samt c. 1,2 ha Jorder.

Byen har to Politibetjente, hvoraf den ene tillige er Arrestforvarer; tillige er der et Ordenskorps paa 20 Mand, som dog ikke benyttes. Af Kriminalpolitiet er i Byen stationeret 1 Betjent. Brandkorpsset bestaar af en Brandinspektør, en Vicebrandinspektør, 4 Løjtnanter samt Mandskab, der aarlig udskrives.

Fra Nørregade.

Pengeinstitutter:

I *Langelands Sparekasse* (opr. 1841) var $\frac{81}{8}$ 1920 Indskuddet 22,925,070, Reservef. 1,405,231 Kr. I *Den langelandske Landbostands Sparekasse* (opr. 1881) var $\frac{81}{8}$ 1920 Indsk. 6,375,227, Reservef. 193,563 Kr. (Se Kn. Harder, *Den langel. Landbost. Spk.* 1881-1906, Kbh. 1906). I *Langelands Bank* (opr. 1872) var $\frac{81}{12}$ 1920 Aktiekap. 1 Mill., Indsk. 9,398,566, Reservef. 297,710 Kr. (Se *Langelands Bank 1872-1922*, Svenb. 1922). I *Handels- og Landbrugsbanken i Rudkøbing* (opr. 1918) var $\frac{81}{12}$ 1920 Aktiekap. 250,000, Indsk. 1,890,066, Reservef. 34,000 Kr.

Havnen er først anlagt i 19. Aarh.'s første Halvdel. Tidligere var der kun en Skibsbro, medens Skibene maatte overvintre i Lindelse Nor; 1776 blev den gamle Bro afbrudt og en ny, 120 m lang og 6-12 m bred, opført; Sejlløbet ind til den var i Slutn. af 18. Aarh. 2,3 m dybt. Aar 1821 tog man fat paa Anlægget af den gamle Havn paa den sydvestl. Side af Broen; Sejlløbet var da 2,5-2,8 m dybt, og Havnen var omtr. færdig 1826; 1847 anlagdes en større ny Havn ved Broens nordøstl. Side. Havnen er flere Gange senere bleven uddybet og forbedret; 1883-87 anlagdes en lille Baadehavn, med 2,2 m Vand, NØ. for den nye Havn. 1900 gravedes en 4 m dyb Rende over Revbjærg Grund. 1910-11 anlagdes en Fiskerihavn, og i Forb. med det 1913 anlagte private Skibsværft er der af Havnen i 1915 anlagt en Ophalerbedding for Skibe indtil 275 Tons (kostede 30,000 Kr.). Dybden i Havnen er indt. 5 m; Havnens nordl. Bassin er c. 10,650 m², det sydl. Bassin c. 8000 m², Havnepladsen c. 1,8 ha, Bolværkernes Længde c. 815 m. I Aarene 1919-21 er foretaget en Regulering af Sejlløbet fra N. ind til Rudkøbing, og Dybden udvidet til 5 m; fra S. kan Havnen kun søges med Skibe af indtil 2,3 m Dybgaende. Havnevæsenet bestyres af Havneudvalget med Borgmesteren som Formand. Ved Havnen er ansat en Havnefoged. Havnekassens Aktiver udgjorde $\frac{81}{8}$ 1922 488,238 Kr., dens Gæld var 590,211 Kr. Den aarl. Indtægt af Havne- og Broenge er c. 100,000 Kr. Paa Havnens nordl. Mole et fast, rødt og

hvidt Fyr, samt til Brug for Indsejlingen 3 dobbelte Ledefyr. Ved Havnen er ansat en Lods, der lodser til Svenborg Sund og Marstal.

I gejstlig Hens. udgør Byen eet Pastorat. Byen er Bopæl for en Dommer og en Politimester (se p. 589). Den hører under Svenborg Amtstuedistr., Øiandenes Lægekr. (Kredslægen bor her) og har 1 Apotek (opr. 1705). Den hører til Amtets 6. Folketingskr. (Opstillingskr.), for hvilken den er Valgsted, Rudkøbing Skattekr., Langelands nordre Vurderingskr., Amtets 4. Forligskr. og 3. Udskrivningskr.' 96. Lægd, samt er Sessionssted for Lægderne 87-102.

Ved Rudkøbing Toldsted er ansat 1 Toldforvalter og 5 Assistenten (hvoraf de 3 ved Bagenkop, Lohals og Spodsbjærg); ved Postvæsenet 1 Postmester og 2 Ekspedienter; ved Telegrafvæsenet en Bestyrer. Det tidl. Langelands Telefonselskab (opr. 1886) med Central paa Nørregade er overtaget af Fyns kommunale Telefonselskab fra $\frac{1}{1}$ 1918.

Jærnbaner. *Langelandsbanen* (33,0 km), der bestaar af en Linie fra Rudkøbing til Spodsbjærg og fra Rudkøbing til Bagenkop, er bygget i Henhold til Lov af $\frac{27}{5}$ 1908 og Eneretsbevilling af $\frac{5}{11}$ s. A. og aabnedes for Driften $\frac{5}{10}$ 1911. Banen er normalsporet. Den ejes og drives af Langelandsbanens Jærnbaneselskab (Aktiekap. 2,267,600 Kr.), som har Hjemsted i Rudkøbing. Med Langelandsbanen befordredes i Driftsaaret 19 $\frac{20}{21}$ 141,947 Personer. Totalvægten af den befordrede Mængde Gods og Kreaturer udgjorde 22,111 Tons. Fra Rudkøbing befordredes med Langelandsbanen 19 $\frac{20}{21}$ 49,642 Personer. Totalvægten af Gods og Kreaturer ankommet til Rudkøbing med Banen udgjorde 10,851 og afgaaet fra Rudkøbing 10,025 Tons.

Byen staar i regelmæssig Dampskibsforbindelse med København (Det foren. Dampskibsselsk. og Dampskibsselskabet „Langeland“) og med Korsør over Lohals, Marstal og Svenborg (Sydfynske Dampskibsselskab).

Historie. Rudkøbing (1464 Rudkøpinge; en Mark ved Byen hedder endnu Ruemarken, og Ruet synes at have været Navn paa Halvøen mellem Vejlen og Stranden), nævnes første Gang i 13. Aarh. Byens ældste kendte Privilegium er udstedt 1287 paa Tranekær Slot af Hertug Vald. IV af Sønderjylland, medens han var Rigsforstander i Danmark, og bekræftet 1296 af Broderen Erik Langben, Herre til Langeland; i dette sidste hedder det, at alle Rudkøbings Indbyggeres Friheder og lovlige Vedtægter stadfæstes, „som de udi vore Forfædres Tid, vores elskelige Faders og vores elskelige Farbroders Søns Tid . . . befindes at have haft“. Senere blev de ofte bekræftede og udvidede, saaledes af Hertug Vald. V 1355, af Dronn. Margrethe 1410, af Chr. af Bayern 1447, af Kong Hans 1500, af Chr. II 1517 og 1522, af Fr. I 1528, af Chr. III 1538, af Fr. II 1565, af Chr. IV 1597 og senere. Byen har altid hørt til de mindre Købstæder og haft noget vanskeligt ved at samle Øens Handel. Langelands Bønder havde fra gl. Tid Privilegium paa at udføre deres egne Produkter paa egne Fartøjer og tilforhandle sig Varer til eget Behov, og handlede derfor paa Tyskland og andre Steder; i 16-17. Aarh. arbejdede Borgerne energisk paa at drage Handelen til Byens Akseltorv, men med ringe Resultat; ligeledes var Ærøskippernes Smughandel til stor Skade for Byen. Lige til c. 1600 deltog R. i de store Sildefiskerier ved Skaane. 1590 fik Byen Ret til Udførsel af Øksne fra Øen — en Ret, der ellers kun tilstodes 4 Købstæder i Landet. Desuden er der vistnok over Rudkøbing foregaaet en betydelig Hesteeksport, for i 17. Aarh. opkøbte Langelændere aarlig et stort Antal Heste paa Markederne i Skaane. Byen led under store Ildebrande, saaledes 1580 og især $\frac{21}{7}$ 1610, men navnlig var det 17. Aarh.'s Krige ødelæggende. Under Danmarks Deltagelse i Trediveaarskrigen 1625-29 udpintes Byen ved Indkvartering af Lejetropper, og 1628 skal alle Byens Skibe være bleven kaprede paa Rejse til Lübeck. Men Svenskekrigen var værre. $\frac{5}{2}$ 1658 gik Karl Gustav over Isen fra Vemmenæs til Rudkøbing, men drog straks videre til Nakskov. I Oktober s. A. gjorde Svenskerne to forgæves Landgangsforsøg ved Rudkøbing, men blev

afslaaede, og beskød Byen; først $\frac{21}{3}$ 1659 blev Øen besat, og Svenskerne holdt den nu i 8 Maaneder. I 1660 var af Byens 114 Gde og Hse kun 52 nogenlunde ved Magt, Resten var øde, og Byen fik et Knæk, som den sent forvandt; endnu 1690 henlaa 34 øde Byggesteder. Ligeledes skal Byens tidl. Skov Vibættet N. for Byen være ødelagt af Svenskerne. Allerede Chr. IV havde 1644 begyndt at befæste Byen, men Arbejderne var kun halvfrædige. Svenskerne fortsatte dem og fuldendte paa 3 Maaneder Anlæggene, der mod Landsiden havde 6 Bastioner og 2 Porte (ifl. Tegn. hos Puffendorf). Da Voldene c. 1770 sløjfedes, fandtes mange Jærnkugler i dem; endnu ved Midten af 19. Aarh. var der enkelte Spor af Volde og Grave. Ogsaa i den store nordiske Krig maatte Byen bære sine Byrder; der udskreves 8000 Rdl. i Skat, og Byen, der 1700 ejede 17 Fartøjer, mistede 1710 8 af dem ved Kapring. Byen havde fra gl. Tid sit Skipperlav, og i Slutn. af 17. Aarh. var der ogsaa begyndt Skibsbyggeri der, men egtl. Havn fandtes ikke; Skibsbroen var ringe, og Borgerne havde ikke Raad til at holde den i Stand; 1703 bevilgedes Accisen og Bropengene hertil, men selv Smaaskibe paa 18-19 Læster kunde dog ikke lægge helt ind til den, hedder det 1728. Byens ringe Størrelse fremgaar f. Eks. af, at den 1596 kun var ansat til 25 Rd. i Prinsesseskat, medens Odense ydede 13,700 Rd. og Svenborg 4010 Rd.; 1672 havde den 478, og 1769 814 Indb. I Løbet af 19. Aarh. firdobledes dette Tal, og Byen har udvidet sig stærkt; de forbedrede Havneforhold har bidraget meget hertil. I første Halvdel af 19. Aarh. foregik stor Kornudskibning (1848: 88,000 Td.). Der drives nu betydeligt Fiskeri, og Oprettelsen af de faste Dampskibsruiter og Baneanlæggene har gavnet Byens Handel meget.

Byen har haft en lille Latinskole, vistnok oprettet ved Reformationstiden; den havde en Rektor, der tillige var Sognekapellan, 1 Hører og 3 Klasser; i 1670 var der kun 25 Disciple, og 1710 sloges Rektor- og Hørerembedet sammen. Skolen ophævedes 1740, og Bygn. benyttedes til dansk Kristendomsskole.

Rudkøbing er Fødested for Brødrene, Fysikeren Hans Christian Ørsted ($\frac{14}{8}$ 1777) og Juristen Anders Sandø Ørsted ($\frac{21}{12}$ 1778).

I *Kohave* har ligget en c. 1800 ryddet Stendysse.

Litt.: Steffen Jørgensen, Eifterretn. om R. Kjøbstæds nuv. Tilstand m. H. t. min Embedsforvaltning sammesteds, Odense 1796. — P. Rasmussen, Oplysninger betreffende R. Kjøbstad, Rudkøbing 1849. — Festskrift ved R. Borgerforenings 50 Aars Jubilæum $\frac{18}{1}$ 1853- $\frac{18}{1}$ 1903, Rudkøbing 1903. — Vilh. Lütken, Bidrag til Langelands Historie, Rudkøbing 1909. — I. T. Rohde, Om R. Borgervæbning, i Aarb. f. Svenborg Amt 1915 — Ad. B. Gunnarsen, R.'s Fortid i populær Skildr., Rudkøbing 1921.

Ærøskøbing.

1629

Ærøskøbing Købstad ligger paa Ærø Nordøstkyst under $54^{\circ} 53' 16''$ n. Br. og under $2^{\circ} 9' 31''$ v. L. for Kbh. — $10^{\circ} 25' 9''$ ø. L. for Grw. — (beregnet for Kirketaarnets Spids). Byen ligger paa et fra Kysten opadstigende Terræn; paa Torvet er den største Højde 9,4 m, ved Byens Vestside er der 11,6 m. Bag Byen er der temmelig høje Bakker. Omtr. 1250 m NØ. for Havnen ligger *Dejrø*, 18 ha, og SØ. for den *Lilleø*, 6,7 ha. Byens største Udstrækning fra N. til S. er omtr. 700 m, Bredden fra NV. til SØ. er højst 440 m. Hovedgaderne er de fra Havnen mod S. løbende Gader, Brogade og Vestergade, hvilken sidste fortsættes i Møllergade og Landevejen til Søby; vertikalt mod disse Gader gaar forbi Torvet Søndergade, der ved Kysten drejer af i Østergade, som fører til Landevejen til Marstal. Husene er for største Delen i eet Stokværk; Byen har i det hele et gammeldags hyggeligt Præg og har mange gamle Bindingsværkshuse (36 Bygninger er fredlyste i Henh. til Lov af $\frac{12}{3}$ 1918).